

SZAKMAI TÁRSADALOMISMERET

TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK

Egyenlőtlenségeket generáló viszonyok
Újratermelő mechanizmusok

Three parallel white diagonal lines in the bottom right corner of the slide.

Feladat:

Válaszolj a kérdésekre, majd küld el nekem a szne.horvath.nikolett@gmail.com email címemre,

1. Mit értünk társadalmi egyenlőtlenség alatt?
 2. Mi a társadalmi egyenlőtlenség fogalma?
 3. Sorold fel a típusait és röviden jellemezd azokat!
 4. Mi az anómia? És hogyan jelenhet meg a társadalomban?
-

A magyar társadalmi rétegek ismérvei:

	Felső tízezer :	Középosztály :	Dolgozók:
Jövedelme?	Mese	Kabaré	Tragikomédia
Vásárlási szokásai?	Igénye szerint mindent megvesz	Fizetéskor a diszkontban bespájzol	Nézegeti a kirakatokat
Hol eszik ?	Étteremben	Otthon	Hol eszik, hol nem
Hogyan öltözködik?	Méretre varrat	Készen vásárol	Turkál magának
Mit visel általában?	BOSS öltönyt	Konfekciót	Közterheket
Hol szórakozik ?	Garden Party-n	Házibulin	Tömegdemonstráción
Hogyan közlekedik?	Új nyugati autóval	Használt keleti autóval	Tömegben
Milyen szerencsejátékot űz?	Roulette, Black Jack, Tőzsde	Totó, Lottó, Bingó	Bliccel a BKV-n
Miben tartja a pénzét?	Ékszer, valuta, ingatlan	Takarékbetét	A gyerek malacperselyében
Álláslehetősége ?	Ügyvezetői, igazgatói állás	Mérnöki állás	Sorban állás
Mi nyomasztja?	Hogy még egyszer betörnek hozzá	Hogy egyszer betörnek hozzá	Hogy egyszer be fog törni valahova
Mit sportol télen?	Siel Franciaországban	Ródlizik a környéki dombokon	Összetöri magát a sikos járdán
Mit vár a jövő évtől?	Alacsonyabb adókat	Magasabb bért	Magasabb segélyt

TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉG ????????

Mit értünk alatta?

Andorka szerint: „ az egyének és családok, valamint a különféle társadalmi kategóriák (pl. időssek, romák stb.) helyzete a társadalomban nagy különbségeket mutat” = a társadalmi pozíciók közti **egyenlőtlenség**

esélyegyenlőség : különböző társadalmi rétegből származó embereknek milyenek az esélyei más társadalmi pozícióba kerülni.

AZ EGYENLŐTLENSÉGEK MÉLTÁNYOSAK, ILLETVE IGAZSÁGOSAK ?

- ▶ **Méltányosság**: ha abból fakad, hogy a társadalom tagjai nem egyenlő mértékben járulnak hozzá a közjóhoz, akkor nem lehetséges az sem, hogy azonos jövedelemre, jutalomra tegyenek szert.
- ▶ **Igazságosság**: Mindenki tiszta lappal indul. Ebben a szituációban a tagok megállapodnak, hogy mekkora az egyenlőtlenségnek az a mértéke, amelyet még mindenki el tudna fogadni. Ekkora mértékű egyenlőtlenségről lehet azt mondani, hogy igazságos.
- ▶ **Depriváció** (megfosztott): a jótól való megfosztottság, az egyén nélkülöz valamit „ami az adott társadalomban a nagy többségnek rendelkezésére áll”, vagy amit az adott társadalomban mindenki számára kívánatos, elérendő minimumnak tartanak.

EGYENLŐTLENSÉG ELMÉLETEK

1. **Szociáldarwinizmus** – legrátermettebbek kiválasztása – az egyenlőtlenség arra való, hogy a legrátermettebbek kiválasztódjanak. (genetikai alapok)
2. **Mérsékelt egyenlőtlenség** - elfogadható (Max Weber) – egyenlőtlenség addig fogadható el, ameddig elősegíti a gazdaság/társadalom fejlődését – társadalom tagjait nagyobb teljesítményre ösztönzi (protestáns nézet hatása)
3. **Teljes egyenlőség**- egalitarizmus képviselői – Marx, Engels
Mai magyar társadalomban két alapelv: kívánatos az egyenlőtlenség minden olyan csökkentése, mely a gazdasági fejlődést nem hátráltatja, nem jár az egyéni szabadság korlátozásával. Arra kell törekedni, hogy senki ne kényszerüljön a létminimum alatt élni.

DEPRIVÁCIÓ = HÁTRÁNYOS HELYZET

Az adott család vagy egyén ténylegesen (objektíve) **nincsen ellátva** azon fizikai javakkal, amelyekkel a társadalom nagy többsége rendelkezik (relatív), nem tudnak olyan tevékenységekben részt venni, amelyben a nagy többség igen.

Halmozott hátrányos helyzet – hátrányok halmozódása – az egyik hátrányból fakad a másik - megnehezíti az azokból való kiemelkedést (alacsony jövedelem, alacsony foglalkoztatottság, elégtelen lakókörnyezet, lakáshelyzet, rossz egészségügyi állapot)

Létminimum: létminimum alatt az az ember él, aki hiányt szenved az alapvetően szükséges javakból, nem jut elegendő táplálékhoz és hajlékhoz, ezért képtelen fizikailag megfelelően funkcionálni. (Booth)

Kiszámolása: *különböző összetételű családoknak mennyi pénzre van szüksége ahhoz, hogy táplálkozásuk minimális szinten megoldott legyen, és ezt az összeget szorozzák hárommal. Az a megfontolás áll e mögött, hogy az élelmiszerre fordított kiadások nem tehetnek ki többet, mint az összkiadások egyharmada.*

SZEGÉNYYSÉG

Az alacsony jövedelem és az ebből fakadó hátrányok – **HIÁNY**
(tárgyi, információs, pszichés, szociális következmények)

Abszolút szegénység: a létminimumhoz kapcsolódik. Azt értjük alatta, hogy valaki a létminimumban megállapított szegénységi küszöb alatt él.

Relatív szegénység: adott egyén vagy család lemarad a társadalom átlagos viszonyaihoz képest, azaz jövedelme nem haladja meg például az átlagjövedelem 40 %-ában megállapított szegénységi küszöböt.

Időtáv szerint lehet: Átmeneti – tartós – átöröklődő

A szegénység **okai** szerint a rendszerváltás óta alapvetően négy főbb szegénységi csoportot különböztetünk meg:

- ▶ Hagyományos szegénység
- ▶ Új szegénység
- ▶ Demográfiai szegénység
- ▶ Etnikai szegénység

1. hagyományos szegények: mezőgazdasági fizikai dolgozókat, illetve a szakképzetlen munkásokat.
2. új szegények: munkanélküliek, az özvegyi nyugdíjasok, a rokkantnyugdíjban részesülők, a háztartásbeliek
3. gyerekek
4. a roma etnikumhoz tartozó népességet

A SZEGÉNYSÉG ÖSSZETÉTELÉNEK VÁLTOZÁSAI

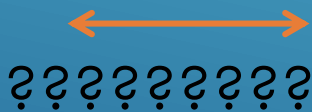
1. Korábban a szegénység a falvakban koncentrált, 87-re nőtt a városi szegénység.
2. A 60-as évek elején a mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak között több volt a szegény, mint a szakképzetlen munkások között. 1987-re megfordul ez a különbség.
3. Az 1960-as években több a szegény nyugdíjas, 1987-től ez már nem jellemző.
4. A szegénység áttevődött az idősekről a gyermekekre.

ELMÉLETEK

- ▶ **Harmóniaelmélet** szerint: az emberi társadalmakat a társadalom tagjainak együttműködése jellemzi. A konfliktus csak ritkán jelenik meg.
- ▶ **Konfliktuselméletek** szerint: az jellemzi az emberi társadalmakat, hogy jelen van a konfliktus, és ezt nem tartják károsnak, mert szerintük ezek a konfliktusok viszik előre a társadalmi fejlődést.
- ▶ **Max Weber** szerint: társadalmi szerkezet többdimenziós fogalom, mert ez a kiindulópontja a mai többdimenziós társadalmiszerkezet-modelleknek.
3 dimenziót nevez meg:
 - ▶ Gazdasági
 - ▶ Hatalmi
 - ▶ Rend
- ▶ **Bourdieu** háromféle tőkét különböztet meg: Pénztőkét – kulturális tőkét – szociális tőkét.
 1. *Pénztőke*
 2. *Kulturális tőke*: műveltség.
 3. *Szociális tőke*: társadalmi kapcsolatok.

TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK

Fogalma:

- egyének, családok, osztályok, rétegek helyzete között milyen nagy különbségek mutatkoznak.
- Ezek a különbségek nem adottak, nem változtathatatlanok, tartósságuk attól függ, hogy a társadalomban élők többsége ezt mennyire tartja méltányosnak, jogosnak.
- Szociális probléma társadalmi probléma
??????????

EGYENLŐTLENSÉGEK TÍPUSAI

- 1. etnikai**
 - 2. települési, területi**
 - 3. kulturális/oktatási**
 - 4. foglalkozási**
 - 5. jövedelmi**
-

1. ETNIKAI EGYENLŐTLENSÉGEK

- **Etnikai csoport:** olyan közösség, amelynek tagjai olyan közös kulturális azonosságtudattal rendelkeznek, mely megkülönbözteti őket a körülöttük élő más, többségi csoporttól.
- Magyarországon legnagyobb lélekszámú etnikai csoport a cigányság, ennek oka a nagyobb gyermekvállalási hajlandóságuk.
- Egyenlőtlen területi szétszóródás É és K Mo., D-Dunántúl
- Cigányság proletarizálódása??? havi keresetre való átállás
- Főként községekben élnek
- Iskolázottság alacsony
- Foglalkoztatottság: 80-as évektől kiszorultak a munkaerőpiacról, ma közfoglalkoztatásban
- ▶ Következmények: asszimiláció (beolvadás), szegregáció (elkülönülés)

2. TELEPÜLÉSI ÉS TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGEK

- A települések kedvező vagy kedvezőtlen volta, infrastruktúra hiánya
- Következménye: A kedvező helyzetben lévő települések vonzzák a jobb helyzetben lévő társadalmi csoportokat, míg a kedvezőtlen helyzetű települések a társadalmi problémák központjainak tekinthetők.
- Gettó: egy településen belüli településrész hátrányos megkülönböztetésére, szegregációjára használják a kifejezést.

3. OKTATÁSI / KULTURÁLIS EGYENLŐTLENSÉG

Okai:

- Eltérő iskolai végzettség
- Kulturális tőke megléte vagy hiánya: azok a tudások, ismeretek, amelyeket nem az iskolában, hanem főként a családban sajátítunk el.
- Foglalkoztatási egyenlőtlenség: a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt hely szerint:
 - Gazdaságilag aktívak
 - Gazdaságilag inaktívak
 - Eltartottak
 - Munkanélküliek

4. FOGLALKOZTATÁSI EGYENLŐTLENSÉG

A társadalmi munkamegosztásban elfoglalt hely szerint:

- Gazdaságilag aktívak (0-17 év)
- Gazdaságilag inaktívak (18-65 év)
- Eltartottak
- Munkanélküliek

5. JÖVEDELMI EGYENLŐTLENSÉGEK

Ha egyenlőtlenségről van szó, akkor általában a jövedelem és a vagyon alapján meghatározott egyenlőtlenségek jutnak eszünkbe.

- A két szélsőséges jövedelmi helyzet alapján különböztetjük meg az embereket: szegény gazdag
- **Jövedelem:** A fizetett munkáért kapott bér, osztalék, kamat, stb.
- **Vagyon:** az egyén tulajdonában lévő vagyontárgyak
- Jövedelemszámítási technikák:
 - ❖ létminimum számítás (fogyasztói kosár)
 - ❖ mindenkori öregségi nyugdíj legkisebb összege
- **Foglalkoztatási szerkezet:** megmutatja, hogy a társadalomban élő egyének a munkamegosztásban milyen pozíciókat vehetnek fel.

TÁRSADALMI MOBILITÁS

Társadalmi mobilitásról akkor beszélünk, amikor az egyén, vagy család társadalomban elfoglalt helyzete megváltozik.

A társadalmi kategóriák, osztályok közötti mozgást fejezi ki.

A társadalmi helyzet meghatározható még:

- jövedelem,
- iskolai végzettség,
- kedvező vagy kedvezőtlenebb lakóhely,
- egyéni megbecsültség (presztízs) alapján is.

TÁRSADALMI MOBILITÁS TÍPUSAI

Vertikális mobilitás: a társadalmi rétegek közötti felfelé vagy lefelé irányuló mozgás (Pl. kineveznek valakit csoportvezetőnek, vagy a vezetőt lefokozzák).

Horizontális mobilitás: olyan helyzetváltoztatás, amikor az adott társadalmi rétegen belül történik elmozdulás (pl. a gépkocsivezető foglalkozást vált és gépkocsi szerelő lesz).

Cirkuláris mobilitás: ha két személy mintegy helyet cserél a társadalmi struktúrában.

Nemzedékek közötti (intergenerációs): amikor valakinek a társadalmi helyzete a szüleihez képest megváltozik, vagyis a generációk között történik változás a társadalmi státuszban (pl. orvos apának a fia taxisofőr lesz).

Nemzedéken belüli (intragenerációs): az egyén első kereső foglalkozásától a vizsgált időpontig milyen társadalmi helyzetváltozásokat élt meg. Amikor egy generáción / egyéni életúton belül történik változás a társadalmi státuszban.

Házassági mobilitás: ha valaki a házasságkötése révén lép át másik társadalmi helyzetbe.

Nyitott és zárt társadalom

Nyitott társadalom az, amelyben a mobilitási esélyek egyenlőtlensége kicsi, és könnyebb átlépni egyik társadalmi rétegből a másikba.

Zárt társadalom az, amelyben az esélyegyenlőtlenségek nagyok. Az egyik rétegből, csoportból a másikba történő átlépés nehéz.

A decorative graphic consisting of several parallel white lines of varying lengths, slanted diagonally upwards from left to right, located in the bottom right corner of the slide.

Mobilitási csatornák

Azok a lehetőségek, utak, módok, amelyeken keresztül, ill. amelyek felhasználásával az egyének/társadalmi csoportok képesek társadalmi helyzetüket megváltoztatni.

Típusai:

- Házasság
- Vállalkozás
- Tanulás

A magyar társadalom mobilitási folyamatai lelassultak napjainkra, a társadalom szerkezete megmerevedett, a mobilitások egyetlen formája sem működik „nyitott társadalom” módjára. A leghatékonyabb mobilitási lehetőség napjainkban a **TANULÁS.**

TÁRSADALMI ÚJRATERMELŐDÉS

► Társadalmi újratermelődés / reprodukció:

A változó társadalmi-foglalkozási struktúrában elfoglalt magas vagy alacsony, előnyös vagy hátrányos pozíciót örököl.

Several white lines of varying lengths and angles are drawn in the bottom right corner of the slide, creating a modern, abstract graphic element.

A TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓ, DEZINTEGRÁCIÓ, SZEGREGÁCIÓ FOGALMA, FOLYAMATA

► A társadalmi integráció:

A társadalom nem szakad szét egymástól szélsőségesen eltérő helyzetű osztályokra, rétegekre, csoportokra.

► Társadalmi dezintegráció:

Szétesést, széthullást, felbomlást jelent.

A társadalom szétszakad egymástól szélsőségesen eltérő helyzetű osztályokra, rétegekre, csoportokra.

► Szegregáció:

Elválasztást, elkülönítést, elkülönülést, szétválást jelent. A szociológiában: amikor egy-egy településen belül a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok lakóhelye erősen elkülönül egymástól.

ANÓMIA

A társadalomban a közös értékek, normák meggyengülését jelenti, azt az állapotot, amelyben a társadalom szabályozó hatása nem vagy nem eléggé érvényesül, pl. ha az egyén úgy látja, hogy csak helytelen eszközökkel érhet el megfelelő életkörülményeket, életminőséget.

AZ ANÓMIA JELENSÉGE, MEGJELENÉSE A TÁRSADALOMBAN

Deviancia:

- ▶ azok a magatartásformák, amelyek a társadalmilag elfogadott normáktól, értékektől eltérnek
- ▶ az a viselkedésmód, amit a társadalom annak minősít.

Időnként minden ember megszegi az együttélés szabályait. A többség szabályaival jelentősen szembeforduló, a társadalmi együttélést zavaró viselkedési módok. A deviáns viselkedés időben és térben változó.

A DEVIANCIA MEGJELENÉSI FORMÁI:

- ▶ Szenvedélybetegség
 - ▶ Pszichiátriai betegségek
 - ▶ Bűnözés
 - ▶ Öngyilkosság
 - ▶ Prostitúció
-
- Three parallel white lines of varying lengths, slanted upwards from left to right, located in the bottom right corner of the slide.

Devianciák gyakoriságát adott társadalomban az alábbi elméletek magyarázzák:

- Szocializációs zavarok
- Felnőttkori stresszek, konfliktusok reakciójaként
- Mikrokulturális hatások
- Makrotársadalmi: a társadalmi integráltság minél nagyobb, annál jobban véd a devianciáktól.
- Kulturális elméletek
- Elidegenedés elméletek
- Anómia elméletek